

Mirosław Adaszkiewicz OFMConv, *Wszechpośrednictwo Maryi w nauczaniu św. Maksymiliana Marii Kolbego*, Wydawnictwo Ojców Franciszkanów, Niepokalanów 2007, ss. 271, ISBN 978-83-60479-15-5.

Problem pośrednictwa zbawczego Kościoła należy do fundamentalnej problematyki teologii pastoralnej jako teologii urzeczywistniania się Kościoła tu i teraz. Mówiąc o teologicznych podstawach urzeczywistniania się Kościoła, mamy do czynienia z chrystologiczno-pneumatologicznym porządkiem pośrednictwa zbawczego Kościoła¹. Pneumatologiczny porządek pośrednictwa zbawczego, Kościoła, czyli pośrednictwo zbawcze wszystkich wiernych w Kościele, można również nazwać pośrednictwem „maryjnym”, gdyż w sposób typyczny i doskonały zrealizowało się ono po raz pierwszy w Maryi. Dlatego też mariologia może w dużym stopniu przyczynić się do głębszego teologicznego zrozumienia natury pośrednictwa zbawczego Kościoła i praw, jakimi powinno się ono kierować². W tym świetle dobrze się stało, iż wreszcie podjęto badania nad problematyką pośrednictwa Maryi w twórczości św. Maksymiliana, teologa i duszpasterza, który mariologiczną wizją wyprzedził swoją epokę, „ponieważ jego mariologia ma »duszę«, a jest nią Duch Święty, i »serce«, którym jest Niepokalana” (s. 251). Autor recenzowanej pracy doktorskiej, napisanej pod kierunkiem ks. prof. Lucjana Baltera SAC, postawił sobie zadanie, aby ukazać w całości poglądy św. Maksymiliana Marii Kolbego na temat Wszechpośrednictwa Maryi na podstawie jego *Pism* (*Pisma Ojca Maksymiliana Marii Kolbego, franciszkanina*, t. 1–7, red. J.R. Bar, Niepokalanów 1970) oraz *Konferencji ascetycznych* (*Konferencje Świętego Maksymiliana Marii Kolbego*, red. J.A. Książek, W.K. Kaczmarek, J.R. Bar, Niepokalanów 1990). Opracowanie to stanowi pierwszą próbę integralnego ujęcia Wszechpośrednictwa Maryi w nauczaniu św. Maksymiliana Kolbego. Warto w tym momencie podkreślić, że niektóre z problemów, jak chociażby Współodkupicielstwo, Wszechpośrednictwo czy też Królewskość Maryi, które były żywo dyskutowane i opracowywane przed Soborem Watykańskim II, zostały przez sobór pominięte lub pozostawione dla dalszej pracy teologów.

Główne pytania, które postawił sobie autor pracy, są następujące: Dlaczego św. Maksymilian tak bardzo obstawał za Wszechpośrednictwem, dlaczego ono było dla niego tak istotne? Jakie nowe światło rzuca św. Maksymilian na kwestię Maryjnego Wszechpośrednictwa? (s. 28). W kontekście tych pytań już na początku trzeba zauważyć, że autor zmierzył się z zadaniem niełatwym, gdyż powyższa problematyka z jednej strony nawiązuje do mariologii przedsoborowej, z drugiej zaś jest stosunkowo krytycznie oceniana w posoborowej myśli maryjnej. Rozprawa składa się ze wstępu, sześciu rozdziałów, zakończenia, wykazu skrótów i obszernej

¹ Por. B. Biela, *Kościół – wspólnota*, Katowice 1993, s. 56–67.

² Por. tamże, s. 67–73; por. F. Blachnicki, *Teologia pastoralna ogólna*, cz. II, Lublin 1971, s. 84.

bibliografii (s. 255–271). Całość liczy 271 stron. Kolbiański obraz Maryjnego Wszechpośrednictwa został słusznie ujęty w pięciu wymiarach: trynitarnym, chrystologicznym, pneumatologicznym, macierzyńskim i eklezjologicznym, podjęto także próbę jego oceny w świetle posoborowych dokumentów Kościoła. Tak więc rozdział pierwszy ukazuje wewnętrzne źródła więzi łączące Pośredniczkę Łask z tajemnicą Trójcy Świętej oraz związek człowieka z Trójcą Świętą poprzez pośrednictwo Maryi. Treścią rozdziału drugiego jest podstawa chrystologiczna pośrednictwa Maryjnego. W oparciu o nią są ukazane stopnie i modele pośrednictwa Maryjnego. Następnie przedstawiona jest aktywna rola Wszechpośredniczki Łask w dziele Odkupienia, a także służebna rola Wszechpośrednictwa Maryi w misterium Bożego miłosierdzia. W trzecim rozdziale pracy ukazana została ścisła więź wewnętrznego zjednoczenia Maryi z Duchem Świętym, konsekwencją której jest działanie Ducha Świętego przez pośrednictwo Maryi. Czwarty rozdział pokazuje zasadność Wszechpośrednictwa, a także jego związek z prawdą Niepokalanego Poczęcia Najświętszej Maryi Panny. W rozdziale piątym nakreślona jest rola Wszechpośrednictwa Maryi w macierzyńskiej funkcji Kościoła, a zwłaszcza w procesie nawracania i uświęcania człowieka, z uwzględnieniem duchowości zakonu franciszkańskiego. Rozdział szósty to konfrontacja myśli maryjnej św. Maksymiliana o Wszechpośrednictwie z mariologią posoborową. Ponadto znajdujemy tutaj próbę całościowego spojrzenia na Wszechpośrednictwo Maryi ukazującą wkład św. Maksymiliana w mariologię posoborową.

Trynitarny obraz Wszechpośrednictwa w ujęciu o. Kolbego pokazał Maryję w ścisłej komunii z Trójcą Świętą, na której opiera się i bierze swój początek całe Jej pośrednictwo. Według ustalonego przez Boga porządku, szafarstwo wszystkich łask dokonuje się przez Maryję ze względu na Jej Boskie Macierzyństwo. Maksymilian, chociaż zdecydowanie opowiada się za pośrednictwem Maryi w drodze do Trójcy Świętej, to jednak nie wyklucza bezpośredniej drogi człowieka do Boga, rozumiejąc ją w kategorii przyjęcia lub odrzucenia Maryi. Argumentem, który przemawia za Wszechpośrednictwem Maryi, jest – według niego – kult oddawany Trójcy Przenajświętszej przez Jej pośrednictwo, który staje się przez to doskonalszą formą uwielbienia Boga i dokonuje się dzięki Jej macierzyństwu. Kolejną racją przemawiającą za Wszechpośrednictwem jest fakt, że dzięki pośrednictwu Maryi człowiek może dojść do wyższej doskonałości, osiągając takie zjednoczenie z Bogiem, które przybiera formę „ubóstwienia”. Św. Maksymilian wyprowadzał swoją prawdę o Wszechpośrednictwie Maryi również z tego, że Niepokalana, jak nikt inny dotąd, nie sprzeciwiła się nigdy woli Bożej i przez to jest słusznie nazywana Wszechmocą proszącą, zdolną wyprosić każdą łaskę u Boga. Niepokalana jest konieczną Pośredniczką między Bogiem a człowiekiem także ze względu na ludzkie ułomności i dlatego funkcja pośrednictwa jest Jej dana ze względu na nas (s. 33–67). Chrystologiczne spojrzenie na Wszechpośrednictwo ukazało szczególną pozycję Jedyne Pośrednika Jezusa Chrystusa, na którym zbudowane są inne pośrednictwa: Maryi i ludzi. Pośrednictwa te wzajemnie się

uzupełniają i zawierają w pośrednictwie Chrystusa. Boskie Macierzyństwo stanowi nie tylko źródło dla Wszechpośrednictwa Maryi, ale również daje możliwość aktywnego Jej udziału w dziele Odkupienia. Św. Maksymilian ściśle powiązał ideę Wszechpośrednictwa Maryi z kultem Serca Jezusowego oraz Bożego Miłosierdzia, którego Ona jest uosobieniem, gdyż jest Pośredniczką łask wszelkich. Maryja pełni tutaj rolę narzędzia w ręku Miłosierdzia Bożego oraz jest jego Szafarką. Korzystanie zaś z Jej pośrednictwa skutecznie przyczynia się do zbliżania się ludu do Serca Jezusowego i otrzymywania łask od Niego (s. 68–103). Pneumatologiczny wymiar Wszechpośrednictwa – jak wykazał autor – zakłada oblubieńczy związek Maryi z Duchem Świętym, który upoważnia Ją do funkcji Szafarki łask wszelkich. Przejawia się on w ten sposób, że Duch Przenajświętszy, przeistaczając, a także przenikając Maryję i utożsamiając się z Nią, działa przez Jej pośrednictwo na ludzi. Znakiem zewnętrznym pośrednictwa Ducha Świętego jest Niepokalane Serce Maryi. Działanie Ducha Przenajświętszego przez pośrednictwo Maryi rozpoczyna się już od momentu chrztu świętego. Jest ono płodne oraz „tożsame” ze względu na Ich wole, które się utożsamiają, co sprawia, że pośrednictwo Ducha Świętego i Maryi uzależniają się jedno od drugiego (s. 104–135). Macierzyński obraz Wszechpośrednictwa Święty widział z jednej strony w tajemnicy Niepokalanego Poczęcia, które stanowiło istotny warunek dla Jej Wszechpośrednictwa, potwierdzony objawieniami Maryjnymi, dowodzącymi prawdy o rozdawnictwie przez Nią łask wszelkich. Z drugiej zaś strony dostrzegał konkretną formę realizacji Wszechpośrednictwa Maryi w Jej duchowym macierzyństwie, które polegało na rodzeniu w człowieku Chrystusa i wychowywaniu go na Jego wzór, a wszystko to dokonywało się przez pośrednictwo Niepokalanej w osobowej relacji: macierzyńsko-synowskiej. O sposobie rozdawnictwa łask decydował stopień zbliżenia się do Niepokalanej oraz Jej wola i rozeznanie. Macierzyńskie pośrednictwo Maryi może być, według o. Kolbego, modelem dla macierzyńskiego pośrednictwa ludzi, którzy podejmą z Nią ścisłą współpracę. Polegała ona na wprowadzeniu i zrodzeniu w duszach ludzkich Niepokalanej, aby przez Jej pośrednictwo mógł następnie w ludziach narodzić się Jezus (s. 136–172). Eklezjologiczny wymiar Wszechpośrednictwa jest widoczny w sposób szczególny w duszpasterskiej misji Kościoła, zmierzającej do nawrócenia i uświęcenia człowieka. Rola Maryi jako Pośredniczki łask wszelkich stała się w tej kwestii nieodzowna i konieczna. Niepokalana była dla Maksymiliana jednak nie tylko Pośredniczką łask w życiu doczesnym, ale również i w wiecznym. Z tym, że Jej rola w wieczności nie polega już na rozdzielaniu łask, lecz na pomaganiu człowiekowi w odkrywaniu i miłowaniu Boga. Wiara w pośrednictwo łask wszelkich promieniuje nie tylko z łona samego Kościoła, ale rozkwita również w zakonie poprzez kult, a co najważniejsze, jest okazją i pomocą nie tylko do odrodzenia życia poszczególnych zakonników, ale także do tworzenia nowej formy życia zakonnego, polegającej na bezgranicznym oddaniu się Niepokalanej, skupiającego swych członków w tak zwanych Niepokalanowach, czyli miasteczkach Maryi, których fundament oraz

działalność opierają się na Maryjnym Wszechpośrednictwie. Również cała duszpasterska działalność Rycerstwa Niepokalanej opiera się na Wszechpośrednictwie Maryi i charakteryzuje się krótkim stwierdzeniem: „Przez Niepokalaną”. Według Maksymiliana, odrzucenie Maryi jako Wszechpośredniczki łask wszelkich pociąga za sobą upadek dzieł, zaś przyjęcie Jej przyczynia się do ich rozwoju. Głoszeniem idei Wszechpośrednictwa zajmował się „Rycerz Niepokalanej”, który promował jej skuteczność przez ogłaszanie łask, jakich dostępowali ludzie dzięki Wszechpośrednictwu Maryi (s. 173–214). Ostatni rozdział to próba oceny nauczania o. Kolbego o Wszechpośrednictwie Maryi w świetle posoborowych dokumentów Kościoła. Ukazał on liczne podobieństwa i zbieżności kolbiańskiej mariologii z nauczaniem Vaticanum II. Szczególną wartością, jaka została odkryta podczas analizy Maryjnego Wszechpośrednictwa, jest „idea pośrednictwa Maryi przez uczestnictwo w działaniu Ducha Świętego”, która wskazuje, w jaki sposób Maryja jako Oblubienica Ducha Świętego „uczestniczy” w rozdawnictwie łask wszelkich. Na to notabene w swojej teologii pastoralnej zwrócił już uwagę ks. Franciszek Blachnicki, który miał okazję gruntownego zapoznania się z twórczością o. Kolbego³. Kolejnym odkryciem, które warto zaakcentować, jest „idea pośrednictwa ludzi oddanych bezgranicznie Niepokalanej”, pokazująca, w jaki sposób i kiedy możemy stać się „pośrednikami” łask dla innych. Te dwie idee pośrednictwa mają ze sobą wiele wspólnych cech, jednak najważniejszą z nich jest „zjednoczenie”. W pierwszym przypadku chodzi o zjednoczenie Niepokalanej z Duchem Świętym, w drugim zaś o zjednoczenie człowieka z Niepokalaną. Oba zjednoczenia dotyczą „utożsamiania się” woli (s. 215–246).

Omawiając treść rozprawy napisanej językiem komunikatywnym, a jednocześnie spełniającym wymogi prac teologicznych, trzeba podkreślić, że autor ukazał szeroki obraz Wszechpośrednictwa Maryi na podstawie wszystkich dostępnych mu wypowiedzi o. Maksymiliana, wyciągając liczne wnioski i odkrywając nowe perspektywy na przyszłość. Praca stanowi więc bardzo udaną próbę pochylenia się nad mariologią św. Maksymiliana Marii Kolbego. Autor jasno pokazał, że centralną tajemnicą życia Maryi, na której skupił swoją uwagę św. Maksymilian, była prawda o Jej Niepokalanym Poczęciu. Od niej św. Maksymilian wychodził i do niej powracał w swoich rozważaniach nad Wszechpośrednictwem Maryi. Teologiczny obraz Niepokalanej o. Kolbe odkrył w Jej relacji do Trójcy Świętej, z położeniem akcentu na Jej oblubieńczy związek z Duchem Świętym. Przeprowadzone analizy pozwoliły autorowi na wysunięcie licznych wniosków, które zostały zamieszczone na końcu każdego rozważanego zagadnienia w tekście pracy. Natomiast wnioski wyciągnięte jako podsumowanie rozprawy stanowią nie tylko

³ Por. F. Blachnicki, *Tajemnica wielka – w Chrystusie i Kościele. Charyzmat maryjny Ruchu Światło-Życie*, w: F. Blachnicki, *Charyzmat i wierność*, Carlsberg 1985, s. 36–67; por. A. Wodarczyk, *Prorok Żywego Kościoła. Ks. Franciszek Blachnicki (1921–1987) – życie i działalność*, Katowice 2008, s. 152–158.

odpowieź na postawiony w tytule pracy problem, rozwinięty poprzez liczne pytania odnośnie do Wszechpośrednictwa Maryi, ale przede wszystkim są próbą zajęcia stanowiska w badanej kwestii, by przyczynić się do zmiany podejścia do Maryjnego Pośrednictwa, wykluczając uprzedzenia i niedomówienia. By się z nimi zapoznać, nie pozostaje nic innego jak zachęcić do niezwykle interesującej lektury, nie tylko tych, którzy mają „problem z Maryją”. Można więc śmiało powiedzieć, że pragnienie autora, „aby lektura rozprawy uwrażliwiła przyszłych badaczy tekstów św. Maksymiliana na kwestię Wszechpośrednictwa Maryi z różnych stron, tak pozytywnych, jak i krytycznych, w celu ukazania obiektywnej prawdy” (s. 251) ma wszelkie podstawy do spełnienia. Na koniec warto postulować – za autorem rozprawy – aby ci, którzy w przyszłości podejmą teologiczną refleksję nad bogatą spuścizną mariologiczną św. Maksymiliana Marii Kolbego, zwrócili większą uwagę zwłaszcza na te źródła, z których Święty czerpał swoją naukę. Taka analiza pozwoli ocenić, na ile to, co mówił o Kolbe, pochodziło od niego samego, a na ile opierał się on na wypowiedziach i dziełach wcześniejszych teologów. Rzutować to będzie na jakość i nowatorstwo przedstawianej mariologii, jak również wskaże, z czego winna ona się oczyszczać, a co powinna zachować i rozwijać.

Ks. Bogdan Biela

Rudolf Pierskała, *Pozamszalny kult Chrystusa w Eucharystii w posoborowej reformie liturgicznej* („Opolska Biblioteka Teologiczna”, t. 103), Wydział Teologiczny Uniwersytetu Opolskiego, Opole 2008, ss. 413, ISBN 9788360244777.

Przedmiotem zainteresowania autora książki o powyższym tytule, wydanej drukiem jako rozprawa habilitacyjna, stała się wiara Kościoła w rzeczywistą obecność Chrystusa w Eucharystii – wiara wciąż żywa i ożywiana, oraz nieustannie podtrzymywana w wigorze dzięki kulturowanym i zachowywanym przez wiernych Kościoła formom eucharystycznej pobożności. Całość opracowanego materiału zebrał autor i uporządkował w siedmiu rozdziałach, poprzedzając je wstępem. Na końcu książki zamieścił zakończenie, wykaz skrótów, wykaz bibliografii, streszczenie w języku niemieckim oraz spis treści. Wstęp (s. 5–19) to dosyć obszerny tekst, w którym autor prezentuje powzięty przez siebie zamiar i wyznaczony sobie do osiągnięcia cel. Wszystko rozpoczyna się zwróceniem uwagi na fakt, iż kult eucharystyczny poza Mszą św. stanowi przedłużenie i pomnożenie owoców tej komunii z Jezusem, jaką wierni nawiązują i pogłębiają przez pełne uczestnictwo we Mszy św., która stanowi źródło i szczyt całego życia i duszpasterskiego działania Kościoła, a więc również kulturowanej w tym życiu i działaniu pobożności eucharystycznej. Stąd przywołanie niedawnych wypowiedzi Jana Pawła II i Be-